

Zápisky o Lisovčících

R.D. Wojtěch Dembolecki

Část XXVII.

○ vojenských řádech Elearského vojska, kdy a jak byly ustanoveny.

V Klatovech bylo Eleary drženo Evangelium, načež byla provedena reforma řádů.

Nazítří, po příchodu do Klatov, tedy v neděli dne 19. června, a dříve, než začala jednání, bylo čteno tomu dni příslušející Evangelium: Nebude-li hojnější spravedlivost vaše nežli zákoníků a farizeů, nikoli nevejdete do království nebeského. Tak byli Elearové varováni, aby byl pevný řád ve vojsku skrze skromnost a tvrdé tresty, a aby byl tento pečlivěji než za dřívějších časů (jak se i poté stalo) dodržován. Načež Elearové téhož dne ustavili radu, aby lépe než za dob jejich předků ve vojsku zavládla svatá spravedlnost, a své řády, jak je níže uvedeno, reformovali, stvrdili a vydali.

Řády Elearů

Obnovené a potvrzené dne 19. června v Klatovech na generální radě.

- I. Veškerá poslušnost Bohu, jeho svatým, obecné církvi, úcta k starším a vojenským soudům, jež byly společně ustaveny: Kdo by toto v čemkoli narušil, podle níže uvedených článků a rozsudků vojenských soudů má být potrestán.
- II. Kdo by se tedy, chraň Bůh, rouhal božím jménu nebo jeho svatým, nebo obecné katolické církvi, a byl dvěma svědky (důvěryhodnými podle všeobecných zásad) před vojenskými úřady právem usvědčen, takový pro milosrdenství má být upálen a všechno jeho majetek má být dán církvi.
- III. ○ svatokrádeži, tedy zejména o vyloupení kostela, nebo vzetí jakýchkoli věcí kostelních, kdo by byl usvědčen dvěma věrohodnými svědky (i kdyby to byli pacholci), nebo pokud by u něj byla jakákoli kostelní věc nalezena a on to nemohl náležitým způsobem vysvětlit, bude stejným způsobem upálen a jeho majetek předán církvi.

- IV. Kdo by se na důstojníky, jako rotmistra, poručíka, soudce, strážmistra, správce tábora nebo velitele hlídky, a zejména na plukovníka nebo jeho zástupce, slovem neuctivým obořil a byl z toho usvědčen, má být, pokud je to tovaryš, potrestán za svoji vinu pokutou sto zlatých a veřejnou omluvou, a pokud je to pacholek, má být kyji v ulici bit a pak vyhnán od vojska. Ale kdyby se (Bože chraň!) sápal po zbrani, a bylo mu to dosvědčeno, má být potrestán useknutím ruky a vykázáním od vojska. Pokud ale se na někoho nejen utrl a tasil zbraň, ale i touto ranil, má být trestán na hrdle úměrně poranění, které způsobil, a veškerý jeho majetek má být dán církvi. Totéž se vztahuje i na jakékoli křivdy, které by byly učiněny duchovním, a zejména vojenským osobám. Které také nemá nikdo právo bez povolení staršího kaplana u sebe držet, a to pod trestem sto zlatých církvi, pokud tito nebudou mít pozvání. A to proto, aby se duše vojáků nejrůznějšími svody nezkažily.
- V. A také, že se důstojníci mají k tovaryšům chovat odpovídajícím způsobem, stejně tak jako oni mají být v úctě u tovaryšů. Proto pokud by byl kterýkoli tovaryš od důstojníka bezdůvodně nebo bez příčiny znevážen, má být tedy pro ospravedlnění takto ukřivděného onen důstojník podle plukovníckého rozsudku a vojenského soudu, úměrně ke křivdě a osobě, které se křivda stala, potrestán, stejně jako i tovaryš při ukřivděni důstojníka.
- VI. Kdo by nectil a nedržel se všeobecných vojenských soudů, tak jak náleží, má být podle třetího článku skrze tu vinu bez milosti potrestán. A tyto všeobecné vojenské soudy mají být vedeny, mimo svátků, neděl a dní, kdy jsou vedeny soudy hrdelní, kterýkoli volný den, a to od rána až do jedenácté hodiny. A kdo by se na pozvání soudu, danému den dopředu, ať už předanému do vlastních rukou, kdyby ho převzal jeho čeledín nebo kdyby bylo předáno do jeho tábora, k tomuto nedostavil, má skrze toto provinění poprvé zaplatit soudu šest zlatých, podruhé dvanáct, a při třetím nedostavení propadá jeho soudní pře druhé straně. Apelace k vyšší instanci, tedy od soudce k plukovníkovi zasedajícímu spolu s rotmistry a poručíky, má být dostupná každému.
- VII. A aby se všem od každého dostalo spravedlnosti bez narušení práv kteréhokoli stavu, tak, když by kdokoli utrpěl jakoukoli křivdu od vojenského duchovního, má to dosvědčit před starším kaplanem a na něm se dožadovat spravedlnosti. A kdyby byl on sám [starší kaplan] obviněn, pak má být všemi ostatními souzen podle kanonického práva. A kdokoli by kladl překážky, nebo se vymlouval při konání této spravedlnosti a bylo by mu to dosvědčeno, má vždy, kdy se tak stalo, zaplatit padesát zlatých církvi.

- VIII. Kdokoli by byl usvědčen z jakékoli vojenské vzpoury, zejména z odtržení se od vojska nebo ze způsobení jakékoli škody vojsku, nebo také z pohrdání důstojníky, a dále ze zanedbání svých povinností nebo věcí, které jsou užitečné pro vojsko, dále povinností podle těchto článků a neposlušnosti čemukoli, co odpovídá výrokům rady rotmistřů, kdokoli by byl usvědčen, má být bez milosti surově trestán na hrdle.
- IX. Kdo by ve vojsku vyhlásil poplach a nepřítele při tom na vlastní oči neviděl, také má být trestán na hrdle.
- X. Kdokoli by nevyjel na průzkum, ať už rotmistr, poručík nebo tovaryš, proti rozkazu plukovníka nebo jeho zástupce a bez dobrého důvodu, má být trestán na hrdle.
- XI. Kdo by přes rozkaz strážmistra nevyjel na hlídku, nebo z ní odjel, a také kdyby kdokoli na hlídce sesedl z koně a usnul, skrze toto má být strážmistrem na šibenici pověšen.
- XII. Kdo by se bez vědomí plukovníka, jeho zástupce nebo strážmistra opovážil, když je na hlídce, ujet vpřed nebo do strany rabovat, a byl zajat hlídkou nebo z toho byl jiným způsobem dodatečně usvědčen, pak pokud to byl tovaryš, ztratí svůj počet, a pokud pacholek, má být pověšen na šibenici. Totéž se vztahuje na ty, kdo by z důvodu opilství nebo jakkoli velké příčiny zůstal za zadní stráží, a také na ty, kdo by se s určenými písaři vydali vpřed a tam cokoli z cizích stavení brali, nebo odtamtud vyráželi rabovat.
- XIII. Kdo by ve vojsku vyhlásil poplach a nepřítele při tom na vlastní oči neviděl, také má být trestán na hrdle
- XIV. Kdo by u sebe zbytečně měl nebo držel dobrovolníka nebo pomocníka, a byl z toho usvědčen, takový tovaryš ztratí svůj počet na úkor vojska. A sám pak takový dobrovolník nebo pomocník bude potrestán na hrdle a veškerý jeho majetek propadne vojsku.
- XV. Kterýkoli tovaryš, který by se u svého rotmistra co půl měsíce neukázal, nebo také kdyby svévolně od korouhve odjel, nebo kdyby rotmistr stejným způsobem z registru vymazal toho, kdo se nedostavil, ten zaplatí sto zlatých, a tamten padesát zlatých církvi.
- XVI. Kdo by komu čeledína zadržel a byl z toho usvědčen, má být potrestán pokutou dvaceti zlatých, má navrátit tohoto čeledína a také uhradit celou škodu, jež způsobil. Ale kterýkoliv čeledín, kterého by jeho pán vyhnal, nebo takový, který pro nedbalost pána jde pěšky, a pro velkou nouzi by se chtěl přidat k jinému, pak tedy má toto přednést rotmistru, a kdyby se ten nechtěl na jeho křivdu ohlížet, má to nakonec sdělit panu plukovníkovi, s jehož svědectvím se může přidat k jinému pánu a nemá být za toto trestán.
- XVII. Kdo by druhého vyzval na souboj, nebo kdo by se na výzvu dostavil, má být trestán na hrdle.

- XVIII. Kdo by nepřátelsky přišel do cizího obydlí, má být potrestán pokutou padesáti zlatých církvi. A pokud by při tom napadení buď on sám, nebo někdo z jeho lidí někoho poranil, bez milosti má být trestán na hrdle.
- XIX. Kdo by na zasedání tovaryšů velkou hádku začal, ten má být potrestán pokutou padesáti zlatých na kostel. Pokud se to stalo v přítomnosti důstojníků, má být potrestán pokutou sto zlatých. A když by takový v hádce někoho poranil, má dotyčný voják zaplatit sto zlatých, nad to se vyrovnat za zranění nebo ztratit svůj počet.
- XX. A jestli by také někdo někoho v ústraní neb v soukromí poranil, podle tohoto poranění má být souzen, a po výroku nemá být propuštěn, ale má zaplatit čtyřicet zlatých církvi, a odsedět si na věži čas podle výroku soudu.
- XXI. Nad cizí čeledí také nikdo nemá vykonávat spravedlnost pod trestem soudu, to jest pod takovým trestem, jaký soud určí.
- XXII. Kdo by se po odtroubení hesla odvážil střílet nebo na koni cválat, nebo dělat jakýkoli hluk, má být potrestán bez jakékoli lítosti, a to: pacholek na hrdle, jestli je tovaryš pokutou sto zlatých, jestli je to poručík neb jiný představený sto padesáti zlatými, a pokud rotmistr dvěma sty zlatých na potřeby vojska..
- XXIII. Šenkýři nemají po odtroubení hesla nalévat ani prodávat jakékoli nápoje, pod trestem propadnutí zboží na účet strážmistra.
- XXIV. Šenkýři, nebo jacíkoli kupci, kteří by prodávali cokoli, co neoznámili soudci, před jeho posouzením nebo dříve než měli, přijdou o veškeré zboží na úkor soudce. A pokud by prodávali pokoutně, mimo bazar nebo místo určené od správce tábora k šenkování a obchodům, pak stejným způsobem propadne jejich zboží správci tábora. A kterýkoli tovaryš by tyto u soudu bránil, přijde o počet.
- XXV. Kdo by se také obohacoval v domech šlechty nebo mlýnech bez povolení (a to z jakkoli důležitého důvodu), od plukovníka nebo jeho zástupce cokoli vzal, nebo s tím utekl, pak jestliže to byl tovaryš, má být potrestán na hrdle, a jestli pacholek, má být rozčtvrcen. Totéž se týká jakékoli školy nebo farnosti kteréhokoli vyznání, kdo by tam směl (s výjimkou vojenských kněží) vejít nebo cokoli vzít.
- XXVI. Kdo by znásilnil kteroukoli vdanou ženu, a byl z toho usvědčen, bude potrestán na hrdle.
- XXVII. Kdo by se někomu vloupal do komory nebo do skříně, cokoli většího (podle úvahy soudu) násilím vzal, případně robotní potah nebo peníze za ně svévolně vymáhal, pak pokud je tovaryš, jako zloděj má být na šibenici pověšen, a pokud pacholek, má být rozčtvrcen.

- XXVIII. Kdo by v mírovém ležení hospodáři nebo hospodyně zbytečně a nepotřebně nadával, nebo by jakékoli ošklivé řeči vedl, zaplatí deset zlatých. Pokud by pak udeřil, zaplatí dvacet (nebo kolik stanoví soud), a pokud by ranil, tehdy zaplatí padesát zlatých církvi.
- XXIX. Kdo by pak vojenské cti nevážil a sedíce ve strouze na ulici pil, nebo v košili, a tím hůře nahý na koni jezdil, v opilosti na ulici seděl nebo tomu podobné nepřístojnosti činil, má být na ulici zbit holemi, a pokud je to tovaryš, má zaplatit čtyřicet zlatých, poručík pak osmdesát a rotmistr sto, ještě než odejde od soudu, a na radě své korouhve má pak ostatní odprositi za znevážení, jež učinil.
- XXX. Požár nebo podpálení čehokoli, ať již svévolně nebo dopuštěné z nedbalosti, má být bez milosti trestáno.
- XXXI. A pokud v těchto rádech něco nepostačovalo, má to být řešeno obvyklým způsobem, a dle dřívějších ustanovení, které byly určeny kýmkoli z hejtmanů, ostatní má být pak nahrazeno. A co se týče výkonu trestů dle těchto článků, pak peněžité tresty jdoucí vojsku mají sloužit plukovníkovi na výplatu špehů, posílů, průvodců atd., peníze jdoucí církvi nebo vojenským kněžím pak má starší kaplan použít na pořádání bohoslužeb a pro církevní služebníky jako kněze, hudbu, zpěváky, atd.

Podpisy rotmistrů.

Podpisy poručíků.

Vysvětlivky

Elearové - tímto termínem je označováno Lisovčické vojsko

Tovaryš - nižší vojenská hodnost, srovnatelná například s funkcí cabo de camarra.

Počer - Družina daného tovaryše.

Pacholek - Člen počtu.

Rotmistr - Vojenská hodnost odpovídající kapitánovi.

Hejtman - Vyšší důstojnická hodnost odpovídající generálovi.

Použitá literatura

[1] W. Dembołęcki, *Pamiętniki o Lissowczykach czyli przewagi Elearów polskich (1619-1623)*, Kraków 1859;

Pro Polský Svaz

Ondřej Francík